

Verboden voor vissers

Gesloten gebieden op zee: panacee of doekje voor het bloeden?

Het is een oud idee in de natuurbescherming en het ligt ook voor de hand: als je een stuk natuur wilt behouden voor het nageslacht, zet je er een hek omheen en bordjes met verboden toegang. De natuur kan verder zijn gang gaan zou je denken.

Tekst Niels Daan Illustraties Janny Bosman en Stichting de Noordzee

Dat blijkt niet het geval, want de natuur is te vooruitstrevend voor behoudend aangelegde natuurbeschermers. Het gaat hen niet zozeer om het beschermen van natuurlijke processen als wel om handhaving van een status quo. Maar als je reservaten aan de natuur overlaat, krijg je al gauw iets dat helemaal niet de bedoeling was. Een hei wordt bos, een moeras verlandt, en eigenlijk wordt het allemaal een zootje. Behalve een hek is er duur beheer nodig om de natuur naar je hand te zetten. Ook dat is vaak niet afdoende. Want reservaten staan in contact met de boze buitenwereld en effecten van zure regen, grondwateronttrekking en pesticiden houden niet op bij hekken of bordjes. De dieren zelf trouwens ook niet. Ganzen vinden Schiphol net zo prettig als de Oostvaardersplassen en wilde zwijnen zijn verzot op maïsakkers en dorpstuinen. Dus zijn er aanvullende maatregelen buiten de reservaten nodig om de natuur in het gareel te houden. Even leken verbindingzones een oplossing,

Vissen trekken zich niets aan van door hogerhand vastgestelde grenzen

maar tegenwoordig ziet men meer in zerotolerance. Van demissionair staatssecretaris Bleker mogen reservaten eigenlijk wel helemaal verdwijnen, omdat hij boeren natuur mooier vindt. En minder duur.

Alles hangt met alles samen

Al jaren terug is bij een aantal verlichte geesten de gedachte opgekomen: wat wij op land kunnen, kunnen we ook op zee! Het mariene ecosysteem – wat dat ook wezen mag – kan van de ondergang gered worden door gesloten gebieden in te stellen, waar alle menselijke activiteiten aan banden worden gelegd. In een waterige omgeving zijn de problemen echter nog aanzienlijk groter dan op land, omdat alles met alles samenhangt. Er bestaan geen harde ruimtelijke grenzen waar de invloed van de mens ophoudt. Dat voel je met je laarzen aan: slechts weinigen zullen menen dat je de zalmstand in een rivier kunt beschermen door een kwart van het stroomgebied tot verboden gebied te verklaren, als sportvissers, krachtcentrales en chemische industrieën in het resterende deel ongebreideld hun gang blijven gaan.

Vissen worden gekarakteriseerd door een complexe levenscyclus.

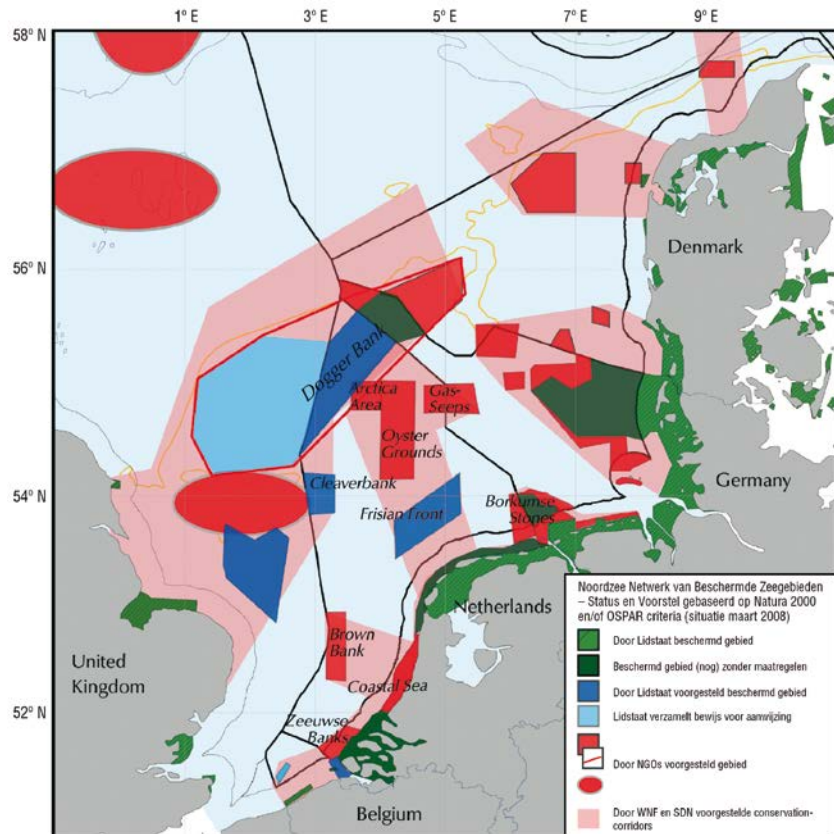
Mijnengevaar

Gesloten gebieden in zee zijn trouwens ook weer niet zo nieuw. Na de tweede wereldoorlog is het overgrote deel van de Duitse Bocht tot eind jaren zestig verboden gebied geweest voor vissers vanwege mijnengevaar. Als we dit als een experiment mogen beschouwen om de effectiviteit van gesloten gebieden te bepalen, dan kunnen de verwachtingen voor het visstandbeheer niet hoog gespannen zijn: het heeft niet kunnen verhinderen dat de Noordzee binnen de kortste keren weer zwaar overbevist werd.

Geen verbetering

Niettemin zijn beleidsmakers tot de slotsom gekomen dat gesloten gebieden in zee het ultieme antwoord

zijn om de schade door allerlei vormen van menselijk gebruik aan mariene ecosystemen te beperken. Onder druk van milieuoorganisaties en aangemoedigd door wetenschappelijke deskundigen zijn er inmiddels gebieden als zodanig aangewezen, hoewel nog ter discussie staat wat straks daarbinnen nog wel mag en wat niet. Maar zal het iets uithalen? Men kan de stelling verdedigen dat 'baat het niet, het schaadt ook niet'. Toch is de kans groot dat als vissers uit grote delen geweerd worden, zij hun activiteiten elders zullen concentreren en aldaar grotere schade aanrichten dan voorheen. Zonder aanvullende maatregelen, die de totale visserij-inspanning beperken, is er daarom voor het visstandbeheer geen verbetering te verwachten. Argumenten in de trant van buffervormende toevluchtsoorden gaan voorbij aan het feit dat vissen staarten hebben en zich van door hogerhand vastgestelde grenzen niets aantrekken. Er staat immers geen echt hek omheen!

Voorstel voor een netwerk van beschermde zeegebieden in de Noordzee.

Omploegen

En dan is er het argument dat grote delen van de Noordzee gemiddeld meerdere keren per jaar worden omploegd. Dat mag waar zijn, maar vissers gooien niet lukraak hun netten uit maar vissen langs wat zij noemen 'schone lijntjes'. Daardoor worden in de praktijk bepaalde delen veel vaker geraakt en andere nauwelijks: er zijn nu al grote stukken zeebodem waar nooit gevist wordt. Dat we daar in de samenstelling van het bodemleven niets van terug zien is niet zo vreemd, omdat een enkele noordwesterstorm al meer omwoeling veroorzaakt dan de hele boomkorvisserij op jaarbasis en de onderwaterduinen voor de kust zich alleen door de zeestromen al met grote snelheid verplaatsen.

Stenen

Het enige argument dat hout snijdt is dat specifieke biotopen met een bijzondere fauna vernietigd kunnen worden. En inderdaad, de Texelse en de Borkumse Stenen werden voor de introductie van de boomkor door vissers gemeden, omdat zij schade aan de netten berokkenden. Maar deze stenen werden door de steeds zwaardere boomkorren gewoon aan boord getild om vervolgens in de haven gedumpt of in de binnentuin van het RIVO als kunstwerk bijgezet te worden. Op volle zee zijn Texelse Stenen tegenwoordig met een lantaarntje te zoeken – en daarmee is de bijbehorende fauna vernietigd. De actie van Greenpeace van een paar jaar geleden om blokken beton in

zee te storten was misschien beter voor het herstel van een paar natuurwaarden dan een vernietigd biotoop te sluiten voor de visserij. Vissers vochten deze actie van Greenpeace aan omdat hij onrechtmatig zou zijn. Alsof het opruimen van de oorspronkelijke obstakels wel rechtmatig was!

Integraal beschermen

De zee kent geen grenzen. Zeezoogdieren en zeevogels, maar ook de grotere vissoorten trekken over enorme afstanden, en vaak is de Noordzee slechts een doorgangshuis. Ook worden vissen en vrijwel alle lagere diersoorten gekarakteriseerd door een complexe levenscyclus, waarvan althans een deel vrij zwevend in de waterkolom wordt voltooid. Daardoor is succesvolle voortplanting afhankelijk van zeestromingen, die het nageslacht tot ver buiten een reservaat kunnen meesleuren. Omgekeerd is aanwas afhankelijk van wat er van elders aanvoerd wordt. Alleen daarom al is het essentieel dat de Noordzee integraal en niet lokaal tegen verregerende aantasting beschermd wordt. Het lijkt uitgesloten dat dit bereikt kan worden door een kwart van de Noordzee te sluiten. Zelfs als dit voldoende zou zijn voor een enkel organisme, dan zou om alle soorten te beschermen feitelijk de totale Noordzee gesloten moeten worden, omdat elke soort zijn eigen specifieke leefgebied heeft. **V**